

MONITORIZAREA FENOMENULUI DE VIOLENȚĂ ASUPRA COPILULUI ȘI UTILIZAREA DATELOR ÎN PROCESUL DE ELABORARE A POLITICILOR BAZATE PE DOVEZI

SÎMBOTEANU Daniela

doctorandă, Școala doctorală Științe Sociale și ale Educației, USM
președintă al Centrului Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC)
ORCID ID: 0000-0002-9334-2442

Summary. *This article examines the most relevant aspects regarding the need for the development of child abuse data collection and monitoring systems as well as the capitalizing of the monitoring results for the promotion of child protection public policies and their efficient implementation. The article takes stock of the most important international acts that recommend the creation of monitoring systems for the phenomenon of violence against children, including the recommendations for the Republic of Moldova. Several types of data collection methodologies are also presented as applied at the international level as well as models of monitoring of violence against children phenomenon.*

Keywords: *violence against children, monitoring system, child protection, evidence-based policies.*

Violența împotriva copiilor reprezintă o problemă globală actuală, care afectează milioane de copii și tineri din lume în fiecare an. La treizeci de ani de la adoptarea *Convenției Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului* (CDC), dreptul copiilor de a fi protejați împotriva tuturor formelor de violență este încălcat în fiecare zi. Estimările privind prevalența violenței împotriva copiilor relevă că pe plan global, circa un miliard de copii în vârstă de 2-17 ani anual suferă de violență [6, p.137]. Violența împotriva copiilor și tinerilor, rămâne a fi o problemă semnificativă și pentru Republica Moldova. Datele Sondajului privind violența împotriva copiilor și tinerilor arată că 36,8% fete și 37,8% băieți au fost supuși vreunui tip de violență [15, p.55]. Această prevalență reprezintă o parte substanțială din tinerii de 13-24 ani din Moldova.

În contextul adoptării în iunie 2022 a *Programului național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026* [16, p.], unde violența față de copii este declarată ca domeniu prioritar de intervenție în sectorul de protecție a copilului, ne propunem să examinăm unele aspecte ce țin de monitorizarea fenomenului de violență asupra copilului și valorificarea rezultatelor monitorizării în promovarea politicilor publice și în implementarea eficientă a acțiunilor din documentul de politici vizat. Paradigma schimbării propusă de prezentul *Program național pentru protecția copilului* cuprinde intervenții complexe asupra fiecărei probleme prioritare, iar unul din cei 6 piloni ai schimbării reprezintă dezvoltarea unei abordări noi și eficiente în monitorizarea și evaluarea intervențiilor în domeniul protecției copilului.

Monitorizarea protecției copilului de violență este un proces complex, care presupune eforturi continue de a urmări incidența, prevalența, riscurile, îngrijorările, încălcările într-un context dat (familie, școală, comunitate, instituție de detenție, loc de muncă) cu scopul de a genera dovezi privind factorii de risc și cei de protecție pentru bunăstarea copilului, consecințele imediate și pe termen lung a violenței, resursele și capacitățile existente de a preveni și răspunde la fenomen. Un alt aspect important al monitorizării este strâns legat de aprecierea capacităților și a gradului de asumare a răspunderii de către autorități în asigurarea dreptului copiilor la protecție de orice formă de violență. Un rol deosebit în monitorizarea protecției copilului îl are colaborarea și coordonarea între o varietate de actori din domeniul public, din cadrul mediului academic, ONG-uri, care dețin date și informații cu privire la copii și riscurile cu care aceștia se confruntă.

Necesitatea dezvoltării sistemelor de colectare a datelor și monitorizarea abuzului asupra copiilor reiese direct din prevederile CDC, adoptate în 1989, colectarea datelor fiind văzută de către *Comitetul pentru drepturile Copilului* ca un instrument pentru punerea în aplicare a CDC, în special pentru a implementa în practică principiul interesului superior al copilului (articolul 3). CDC solicită de la statele semnatare monitorizarea stării copiilor, iar abuzul asupra copiilor este una dintre condițiile care trebuie monitorizate (articolul 44). Suplimentar, în *Comentariul General nr.13 (2011)* [4, p.12] *Comitetul pentru drepturile copilului* recomandă statelor părți să includă în raportările periodice informații cu privire la progresele realizate în punerea în aplicare a recomandărilor *Studiului Organizației Națiunilor Unite privind violența împotriva copiilor* [20, p.335-338], realizat în 2006 de către Paulo Sérgio Pinheiro, expert independent, numit de Secretarul General ca urmare a Rezoluției Adunării Generale 57/90 din 2002. Una dintre recomandările principale ale studiului constă în dezvoltarea și implementarea colectării sistematice de date la nivel național și a cercetării fenomenului violenței împotriva copilului. Această recomandare a fost fundamentată prin faptul că este imperativ de a identifica grupurile vulnerabile, pentru a interveni la nivel de politici și a urmări progresele înregistrate în prevenirea violenței asupra copiilor. S-a recomandat ca statele să utilizeze indicatori naționali definiți pe baza normelor internaționale acceptate și să se asigure că datele sunt consolidate, analizate și diseminate, pentru a monitoriza progresul în timp. Concluzii similare au fost formulate în 2014 și în *Raportul global privind violența* al Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) [19,p.20-23], în care se menționează că colectarea și cercetarea sistematică a datelor sunt necesare pentru a determina amploarea și impactul fenomenului violenței asupra copiilor, iar datele locale, naționale și internaționale sunt necesare pentru a stabili

priorități, a întreprinde intervenții, a monitoriza progresul și a face comparații internaționale.

Prevenirea și combaterea violenței asupra copiilor se conține expres și în *Obiectivele de Dezvoltare Durabilă 2030* (ODD), care prevăd acțiuni legate de prevenirea violenței împotriva copiilor și de îmbunătățirea răspunsului statelor la violență. Obiectivul 16.2 prevede: ”Încetarea abuzului, exploatării, traficului și a tuturor formelor de violență împotriva copiilor”. Pentru implementarea ODD, în 2015, la nivel internațional a fost creat *Parteneriatul Global pentru Eradicarea Violenței Împotriva Copiilor*, care oferă o oportunitate de cumulare și consolidare a eforturilor guvernelor, a organizațiilor internaționale, a societății civile, a organizațiilor religioase, a sectorului privat, a fundațiilor și organizațiilor filantropice, precum și a mediului academic pentru combaterea fenomenului violenței împotriva copiilor. În acest sens, comunitatea internațională a convenit să se conducă de un instrument agreat în comun în atingerea ODD 16.2– INSPIRE [7], care reprezintă o resursă bazată pe dovezi pentru toți cei care se angajează să prevină și să răspundă la violența împotriva copiilor și adolescenților– începând de la guvern și până la organizațiile locale, de la societatea civilă și până la sectorul privat. INSPIRE reprezintă un grup select de strategii și indicatori care se bazează pe cele mai bune dovezi disponibile pentru a ajuta țările și comunitățile să își concentreze atenția asupra programelor și serviciilor de prevenire cu cel mai mare potențial de reducere a violenței împotriva copiilor.

Subiectul monitorizării fenomenului violenței copiilor este cercetat pe larg în diverse domenii ale științei: sociologie, psihologie, medicină, antropologie, etc. O analiză a sistemelor de colectare a datelor cu privire la maltratarea copiilor, realizată recent, scoate în evidență că procesul de colectare a datelor cu privire la violența împotriva copilului, în linii mari, presupune aplicarea a trei tipuri de metodologii: *auto-raportare (self-report)*, *supraveghere de santinelă (Sentinel surveillance)* și *metode administrative*. [8]. Această analiză vine să completeze și cercetările anterioare, în care la fel, se menționează că în monitorizarea fenomenului violenței asupra copiilor se utilizează pe larg *studii în rândul populației generale, studii ale agențiilor specializate și date administrative*. [2]

Metodele de auto-raportare se bazează pe colectarea de date de la subiecții care au fost sau sunt implicați fie ca victime, persoane responsabile de abuz sau cei care fac parte dintr-o populație expusă riscului de violență. Printre subiecți se regăsesc copiii, îngrijitorii copiilor și studii retrospective ale copiilor mai mari și ale adulților. Printre cele mai cunoscute cercetări care se bazează pe acest tip de metodologie este *Studiul de Indicatori Multipli în Cuiburi* (UNICEF) [12], chestionarele ICAST-C și ICAST-P, elaborate de *Societatea Internațională pentru prevenirea abuzului și neglijării copiilor* (ISPCAN, 2006) [1, p.833-841].

Metodele ce presupun *supraveghere de santinelă* reprezintă culegeri de date despre violența împotriva copiilor bazate pe cunoștințele persoanelor (de obicei profesioniști) din comunitate care lucrează cu copiii și sunt conștienți de situațiile care implică abuz și neglijare. De obicei, acestea sunt studii ale agențiilor specializate. La fel ca studiile de auto-raportare, studiile de tip santinelă se focusează pe estimarea prevalenței fenomenului de abuz și neglijare a copilului în societate. Printre cele mai cunoscute studii bazate pe *supraveghere de santinelă*, care se desfășoară ciclic: *Studiul Național de Incidență a Abuzului și neglijării din SUA (US National Incidence Study (NIS))*, care se realizează în Statele Unite ale Americii începând cu 1979; *Studiul de incidență din Țările de Jos (Netherlands Nationwide Prevalence study of child maltreatment (NPM))*, care de desfășoară cu o periodicitate de o dată la 3 ani [17], *Studiul de Incidență a cazurilor raportate de abuz și neglijare a copilului (CIS)* care se desfășoară în Canada.[18].

Metodele administrative, se bazează pe colectarea datelor administrative privind abuzul și neglijarea copiilor, care sunt colectate în mod ordinar de către agențiile care furnizează servicii legate de maltratarea copiilor. În general, aceste agenții includ servicii sociale, justiție și servicii de sănătate. De obicei, studiile care folosesc astfel de date se concentrează asupra copiilor care sunt maltratați și referiți către agenții care sunt specializate în oferirea asistenței acestei categorii de copii. Merită să fie evidențiate sistemul de colectare a datelor în SUA - *National Child Abuse and Neglect Data System (NCANDS)* și cel din Australia - *Australian Child Protection data program*. [8].

Chiar dacă studiile în rândul populației generale cu privire la fenomenul violenței asupra copilului arată incidența și prevalența fenomenului, fapt care nu poate fi neglijat de către autorii politicilor publice în domeniul protecției copilului, totuși această categorie de studii oferă informații foarte limitate cu referire la asumarea angajamentelor cu privire la prevenirea și răspunsul la cazurile de abuz și neglijare a copiilor a diverselor instituții responsabile, precum și acțiunile acestora. De exemplu, în Republica Moldova în 2019 a fost desfășurat *Sondajul privind violența împotriva copiilor și tinerilor* [14], care a urmărit scopul de a estima prevalența violenței emoționale, fizice și sexuale asupra copiilor și tinerilor cu vârsta cuprinsă între 13-24 de ani, de a identifica factorii de risc și de protecție. Strategia de eșantionare a asigurat ca datele să fie reprezentative pe plan național, iar eșantionarea aleatorie utilizând un design de cluster stratificat în patru etape a permis calcularea unor estimări ponderate. Chiar dacă studiul a estimat amploarea fenomenului, mai puține informații au fost generate cu privire la răspunsul sau lipsa de răspuns a autorităților și serviciilor de protecție a copilului la fenomen. De exemplu, una dintre constatări este că doar 4% de fete și 1% de băieții care au fost supuși violenței sexuale au primit serviciile necesare, fără să se facă specificări care ar fi aceste servicii.

În literatura de specialitate se abordează **Modelul de monitorizare bazat pe sistemul de sănătate** (*Hospital-based surveillance systems*) și **Modelul de monitorizare bazat pe date din comunitate** (*Community-based surveillance*). Încă în 1998, Paola Facchin, în cadrul Reuniunii OMS privind Strategiile pentru Protecția Copilului, a discutat despre oportunitatea utilizării indicatorilor de sănătate în cazurile de abuz asupra copiilor, ca alternativă la statisticile legale sau judiciare în acest domeniu. În *Raportul mondial asupra violenței și sănătății* din 2002 [9], OMS a subliniat, de asemenea, importanța studierii fenomenului abuzului și neglijării copilului folosind datele despre mortalitate și morbiditate. Aceste culegeri de date au avantajul că sunt colectate în mod obișnuit, au clasificări standard de diagnostic care sunt acceptate la nivel internațional (Codurile de clasificare internațională a bolilor, OMS) și criterii de codificare specifice.[11] De exemplu, în *Clasificatorul Internațional al Maladiilor ICD-11*, diagnosticul "maltratarea fizică a copilului în contextul unei activități educaționale" este codificat cu codul P120&XE729. După acest model, sunt codificate așa tipuri de abuz precum: abuzul sexual, abuzul psihologic, derivare emoțională (neglijare), etc. în combinație cu diferite medii unde se poate întâmpla abuzul, relația cu agresorul, alte variabile.

Modelul de monitorizare bazat pe date din comunitate are potențial de a colecta informații mai detaliate, despre toate tipurile de violență, colectând date de la servicii sociale, servicii de sănătate, educație, etc. raportate la agențiile de protecție a copilului. Primele încercări de a realiza o astfel de monitorizare a fost realizat și în Republica Moldova, fiind analizate datele colectate de către sectoarele sănătate, educație, ordine publică, protecție socială în contextul implementării *Mecanismului intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime a violenței neglijării, exploatării și traficului*, aprobat prin Hotărârea de Guvern 270/2014.[21]

Pornind de la ideea că sistemele de monitorizare a violenței împotriva copilului au trei obiective de bază: enumerarea, monitorizarea și evaluarea [8], cercetătorii implicați în colectarea și utilizarea datelor privind violența împotriva copiilor ar trebui să utilizeze complementar toate strategiile și metodologiile disponibile, ținând cont în primul rând de calitatea datelor pe care le folosesc, deoarece aceste date pot fi și trebuie utilizate pentru elaborarea de politici, programe și proiecte în interesul copiilor.

Referindu-ne la situația Republicii Moldova, se cere de subliniat că în *Observațiile finale cu privire la raportul periodic combinat al patrulea și al cincilea al Republicii Moldova* (septembrie 2017) [13], *Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului* a recomandat Republicii Moldova să-și îmbunătățească

sistemul de colectare a datelor, inclusiv prin crearea unui sistem centralizat pentru toate domeniile CDC, în special cu privire la grupurile vulnerabile de copii, inclusiv copiii care trăiesc în sărăcie, copiii ai căror părinți au emigrat peste hotare, copiii străzii, copiii de etnie romă și copiii victime ale abuzului sexual și exploatării sexuale. De asemenea, a fost recomandat să fie asigurată partajarea datelor și indicatorilor între ministerele relevante și utilizarea lor pentru formularea, monitorizarea și evaluarea politicilor și programelor și să fie îmbunătățită respectarea cerințelor de raportare de către toate ministerele și instituțiile relevante.

În *Raportul Protecția copilului de abuzul și exploatarea sexuală în cercul de încredere*, adoptat de Comitetul Lanzarote în decembrie 2015[10], *privind implementarea Convenției Consiliului Europei cu privire la protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale*, de asemenea, se menționează expres că colectarea de date despre abuz și exploatarea sexuală a copiilor rămâne o provocare, mai ales se denotă probleme de dezagregare a datelor (în special, abuz și exploatare sexuală, săvârșite în cercul de încredere, abuz și exploatare sexuală săvârșite cu utilizarea tehnologiei informației și a comunicațiilor, în toate țările semnatare, inclusiv Republica Moldova.

Multitudinea de recomandări existente la nivel internațional și regional cu privire la necesitatea monitorizării fenomenului violenței asupra copiilor vine să sublinieze suplimentar că lipsa informațiilor consecvente despre incidența și prevalența fenomenului de violență împotriva copilului limitează capacitatea statului de a răspunde problemei din mai multe perspective. În primul rând, limitează capacitatea de a evalua amploarea fenomenului violenței față de copii în raport cu alte probleme sociale și de sănătate publică. În al doilea rând, limitează capacitatea de a identifica grupurile sociale cu cel mai mare risc, care ar putea beneficia de intervenție concentrată sau servicii specializate. În cele din urmă, limitează capacitatea de a monitoriza schimbările în incidența și prevalența violenței față de copii în timp. La rândul său, acest lucru limitează capacitatea de a monitoriza eficacitatea activităților de prevenire și intervenție a maltratării copiilor [3].

Bazându-ne pe cele mai eficiente sisteme de colectare și monitorizare a datelor cu privire la violența împotriva copiilor din lume, în Republica Moldova se impune necesitatea dezvoltării unui cadru metodologic național în vederea utilizării complementare a datelor administrative și celor din cercetări sociologice în procesul de elaborare a politicilor integrate de prevenire și combatere a fenomenului violenței asupra copilului. Este necesar de a fi aplicată o abordare nouă, fundamentată științific cu privire la monitorizarea fenomenului violenței asupra copilului, bazat pe un set unic de indicatori pentru monitorizarea abuzului și nglijării copilului, însoțit de metadate și instrumente și metodologii de colectare.

Referințe:

1. Adam J.Zolotor ș.a. "ISPCAN Child Abuse Screening Tool Children's Version (ICAST-C): Instrument development and multi-national pilot testing" în Child Abuse and Neglect International Journal, nr.33 (2009), p.833-841
2. Andreas Jud, Jorh M. Fegert and David Finkelhor "On the incidence and prevalence of child maltreatment: a research agenda" în Child Adolescent Psychiatry Mental Health Journal, 2016. DOI 10.1186/s13034-016-0105-8
3. Basile KC, Saltzman LE. Sexual violence surveillance: Uniform definitions and recommended data elements. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention; 2002
4. COMENTARIUL GENERAL Nr. 13 (2011) Dreptul copilului de a fi liber de orice formă de violență.
5. *Global status report on violence 2014*. Luxembourg: WHO, UNODC, UNDP, 2014. ISBN: 978 924 156479 3
6. Hillis S., Mercy J., Amobi A., Kress H. "Global Prevalence of Past-year Violence Against Children: A Systematic Review and Minimum Estimates" În: Pediatrics, 2016. vol 37. E 20154079
7. INSPIRE: Seven Strategies for Ending Violence Against Children, WHO, 2016. ISBN 978-92-4-156535-6
8. JohnD. Fluke ș.a. "Child maltreatment data: A summary of progress, prospects and challenges" în Child Abuse and Neglect International Journal, nr. 119 (2021) 104650
9. Krug EG et al., eds. World report on violence and health. Geneva, World Health Organization, 2002. ISBN 92 4 154561 5 (NLM classification: HV 6625)
10. Lanzarote Committee, 2nd implementation report adopted by the Lanzarote Committee on 4 December 2015 "Protection of children against sexual abuse in the circle of trust: The Framework", Council of Europe, 2015
11. Monitoring child abuse and neglect at a population level: Patterns of hospital admissions for maltreatment and assault, Child Abuse & Neglect International Journal, nr 34(11):823-32, September 2010, DOI: 10.1016/j.chiabu.2010.04.003
12. National Centre of Public Health of the Ministry of Health of the Republic of Moldova, United Nations Children's Fund (UNICEF), 2014. 2012 Republic of Moldova Multiple Indicator Cluster Survey, Final Report. Chișinău, Republic of Moldova
13. Observații finale cu privire la raportul periodic combinat al patrutea și al cincilea al Republicii Moldova [Accesat: 30.10.22]. Disponibil: https://www.unicef.org/moldova/media/2801/file/INT_CRC_COC_MDA_29111_E_Romanian.pdf
14. Organizația Internațională pentru Migrație (OIM) și IMAS, Centrul pentru Controlul și Prevenirea Maladiilor. Violența împotriva copiilor și tinerilor în Republica Moldova: constatările unui sondaj național, 2019. Chișinău.
15. Programul național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026 și a Planului de

- acțiuni pentru implementarea acestuia. În: Monitorul Oficial al R.Moldova 2022, nr. 266-272, art. 541.
16. Sexual violence surveillance: uniform definitions and recommended data elements. [accessed Oct 17 2021] Available from: https://www.researchgate.net/publication/253071976_SEXUAL_VIOLENCE_SURVEILLANCE_UNIFORM_DEFINITIONS_AND_RECOMMENDED_DATA_ELEMENT.
 17. Sheila R. van Berkel ș.a. "Prevalence of child maltreatment in the Netherlands: An update and cross-time comparison" în *Child Abuse & Neglect International Journal*, nr. 102 (2020)104439
 18. Tonmyr L, Li YA, Williams G, Scott D, Jack SM. Patterns of reporting by health care and nonhealth care professionals to child protection services in Canada. *Paediatr Child Health*. 2010 Oct;15(8):e25-32. doi: 10.1093/pch/15.8.e25. PMID: 21966240; PMCID: PMC2952523.
 19. WHO Regional Office for Europe "First meeting on strategies for child protection" [Accesat: 30.10.2022] Disponibil: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/108147/EUR_ICP_FMLY_01_03_01.pdf?sequence=1&isAllowed=y
 20. *World report on violence against children*. Geneva : UN, 2006. ISBN: 9295057511
 21. Toartă V., Sîmboteanu D. „Compendiul statistic cu privire la evoluția în anul 2019 a cazurilor de violență, neglijare, exploatare, trafic asupra copiilor” elaborat de Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii în baza datelor pentru anul 2019, oferite de către instituțiile partenere în cadrul MIC VNET (MSMPS, MECC, IGP/MAI, PG, ISM, STC) la solicitarea CNPAC. Chișinău, 2020

